

Slovenski dom

Štev. 235.

V Ljubljani, ponedeljek 17. oktobra 1938.

Leto III.

Predsednik vlade in stranke JRZ dr. Stojadinović je snoči govoril v Belgradu:

Vlada in JRZ gresta na volitve z dokazi o svojem delu

Ljubljana, 17. oktobra. Vsa država je sinoči z veliko pozornostjo poslušala govor predsednika vlade dr. Stojadinovića, ki so ga oddajale vse radijske postaje. Z govorom je predsednik vlade, kot predsednik stranke JRZ začel volilni boj in nakazal program stranke za volitve. Člani in simpatizerji stranke so govor po vsej državi, tudi po Sloveniji, zlasti v Ljubljani, poslušali organizirano.

Predsednik vlade je v svojem govoru med drugim dejal:

»V imenu Nj. Vel. kralja Petra II., kneza namestnika Pavla in kraljevih namestnikov, je vlada dobila nalog, da izvede poslanske volitve 11. decembra. Prvič v zgodovini naših volitev je, da vlada ne gre pred volilce z besedami, marveč z delom. Noben predsednik vlade do sedaj še ni bil v lažjem položaju, kakor je dr. Stojadinović, ko se obrača k jugoslovanskemu ljudstvu, naj voli njegovo listo. Danes je lahko vsakemu državljanu, ni pa bilo tako pred tremi in pol leti, ko je vlada dr. Stojadinovića prevzela vodstvo države. Jugoslavija je tedaj izgubila kralja Aleksandra, ki ni bil navaden kralj, marveč vladar, ki je na svojih ramah nosil vse breme državnih poslov. Tedaj je vse skrbelo, kaj bo iz naše države? Vse gospodarsko in politično življenje je tedaj bilo na tleh.«

Gospodarstvo: kriza, kot je nismo doleteli videli. Vsi posli so prenehali. Nihče ni delal. Nihče ni gradil. Število brezposelnih je naraslo. Zadolženost kmetu je tresla vso državo. Problem kmečkih dolgov je izgledal tedaj, da ga sploh ni mogoče rešiti.

Finančno: Ko smo sklenili veliko posojilo pod najtežjimi pogoji v tujini zaradi stabilizacije dinarja, je vendarle vrednost dinarja padla, zlato pa je bežalo iz države. Za davek so jemali tedaj od kmetu »bakra« za ognjak in blazine izpod glave. Pri vsem tem je proračun vedno bil zaključen z deficitom, neizplačani računi pa so se kopičili pred prazno državno blagajno.

Zunanje politično: Kolikor meja, skoraj isto toliko sovražnikov smo imeli. Enega sosedo smo sumničeli, da nam pošilja komiteje, drugega, da nam pošilja vstaje, tretjega, da vežba atentatorje, četrtega, da skriva teroriste.

Notranje politično: Narod je zbehan lokal zaradi izgube svojega kralja, svojega velikega voditelja. Stranke so bile v tem času razburjene. Številni politični ljudje so bili aretirani in internirani. Javno politično življenje je bilo popolnoma zamrlo, razvila pa se je podzemna akcija, ki bi mogla porušiti družabni red in razkosati meje naše domovine.

Takšno stanje v državi najbolj dokazuje, da sodelavci pokojnega kralja Zedinitelja, kateremu je bila zaupana izvedba njegovih velikih idej, niso pokazali sposobnosti, da te ideje v celoti izvedejo. Eto, cela vrsta problemov, ki jih Jevtičev režim ni mogel rešiti niti popraviti. Sredi te politike ter finančne in gospodarske krize smo po najvišjem zaupanju kr. namestništva prevzeli upravo države junija 1935. Kako smo se v vladi znašli? Znašli smo se pred temi raznovrstnimi in zmešanimi problemi.

Kako je danes?

Poglejmo predvsem naše narodno gospodarstvo. Kmečka proizvodnja ni več brez cene. Kmet dobi polno vrednost za trz svojih pridelkov. Rok. O kmečkih dolgovih sploh nihče več ne govori, ker so zmanjšani za 2 milijardi 700 milijonov dinarjev, to je za polovico. Na vseh straneh se gradi in dela. Vprašanje brezposelnosti izginja. Država svoje obveznosti plačuje.

Danes vsak Jugoslovane s ponosom nosi potni list svoje države. Kot predstavnik Jugoslavije sem v drugih državah bil sprejet s častmi, kot ni bil nikdar noben državnik. A zadnje dni smo videli, kako neki predstavniki držav, iz katerih se je včasih slišala tudi graja naše zunanje politike, kako te uradne osebe danes gredo po tistih poteh, po katerih sem jaz šel, in uporabljajo iste besede o starih in novih prijateljih, katere besede sem uporabljal jaz pred enim ali dvema letoma. Nobena moja argumentacija, nikakoli moje besede, nobeno knjižno poročilo ne bi moglo danes bolj pojasniti, bolj opravičiti, bolj povzdigniti in pohvaliti zunanjo politiko Jugoslavije, kakor so to storiли dogodki in dejstva, ki so se vrstila zadnjih nekaj mesecev.

V notranjosti je politična pomiritev in mir. O vseh problemih se vedno diskutira in išče najboljše rešitve. Politične zakone, ki so nam jih pustile prejšnje vlade, najbolj liberalno izvajamo. Zadnja tri leta je bilo pomiloščenih 18.000 krivcev. Številni politični obsojci so znašali od 1929 do junija 1935 18.700, za časa naše vlade dosega samo 2100. Interniranih ugnanih politikov, bivših ministrov in poslancev, je bilo od 1929 do konca leta 1934 38, od leta 1935 do danes ni bil interniran niti eden. Pobeglih emigrantov v tujino je bilo od 1929 do konca 1934 toliko, da jim niti števila ne vemo. Za naše vlade ni odšel nihče, vrnilo se jih je pa ogromna večina.

Pri tem ni treba pozabiti tudi tega, da je naša vlada pod silo razmer doslej morala delati s tujo skupščino in tujim senatom. Neštete s tujo skupščino in tujim senatom. — Te naše nasprotnike poznate. — Včeraj so odkrili svoj pravi obraz in vrgli razen masko, ki so jo doslej nosili, tako da jih je sedaj spoznala vsa država. Iz te skupine, ki nas je vse do včeraj obtoževala, da ne branimo dovolj narodnega in državnega edinstva, iz one skupine, ki je v našem delu na ureditvi razmer v državi gledala, da najde obtožbe za izdajstvo jugoslovanske nacionalne ideje, iz one skupine, ki si je hotela pridobiti monopol, da je edini pravi čuvaj oporoke velikega in neumrlega kralja, iz iste skupine so se našli emisariji, da prej, nego pridejo do svojega šefa »integralnega jugoslovana« v Belgrad, gredo k šefu federalistov v Zagreb ponuditi svoje sodelovanje. Večjega izdajstva programa in večje breznačnosti politična zgodovina te države ne pozna. Naša

lista pa predstavlja skupen program, skupne meje, za katerimi hočemo konstruktivno delati za blagor kralja, naroda in domovine.

Glede hrvaškega vprašanja je predsednik vlade dejal:

Želimo bratskega sporazuma, ali ravno zato, ker ga resno in iskreno želimo in ker ga hočemo v življenje sprovesti, poznamo tudi mejo, ki jo pri tem ne smemo prekorati. Hočemo li sporazum? Prepričan sem, da govorim v imenu vse naše stranke. V tem trenutku slovesno izjavljam: hočemo!

Dragi prijatelji! Triinpolletno delo kraljevske vlade nam daje pravico pri vseh državljanih Jugoslavije, da z dvignjeno glavo in ponosni sami nase zahtevamo zaupanje pri bližnjih volitvah za poslance. Naše dosedanje delo in dosedanje uspehi nas pooblašajo, da tudi od ljudstva zahtevamo mandat, da nadaljujemo upravo države prihodnja tri in pol leta.

Nj. kr. Vis. knez-namestnik Pavel (burno vzklikanje), popoln poznavalec vsega zunanje političnega življenja, mi je rekel ob neki priliki, da bi bil na svetu mir ohranjen, če bi vsi narodi predvsem zavražali mir v svojih mejah. Te besede so bile glavno načelo politike, ki jo je izvajala naša vlada. Mir v

državi, mir na mejah! Naše hudo trpeče ljudstvo, ki je tako drago s krvjo dobilo vojno, je imelo pravico, da dobi tudi svoj mir. Vojna ni bila nikdar naš program. Mi v Jugoslaviji nismo nič čutili strahu, ki je zajel Evropo pred monakovsko konferenco. Mi nismo mobilizirali vojske, da jo neuporabljeno spet pokličemo nazaj. In kaj bi stala takšna mobilizacija?

In če bi ta vlada nič drugega ne storila za državo kakor samo to, da ni poslušala nespametnih nasvetov gospodov iz opozicije, kako je treba voditi zunanjo politiko Jugoslavije, in ker je šla po poti, ki se je izkazala kot edina pravilna in pametna, kr. vlada, ki imam čast, da ji načelujem, je že sama s tem zaslužila popolno zaupanje našega ljudstva.

V strašni katastrofi, ko je vihar vznemirjal države in spreminjal meje, se nam je posrečilo, da naši državni ohranimo mir, da ji ohranimo njene meje. A kaj to pomeni? To pomeni: posrečilo se nam je, da obvarujemo in ohranimo Jugoslavijo. Zato gremo veseli na volitve 11. decembra!

Zivel Nj. Vel. kralj Peter II. Zivel Nj. kr. Vis. knez namestnik Pavel!

Zivela kraljeva namestnika dr. Stanković in dr. Perović! Zivela Jugoslavija! Zivela JRZ!

Pogajanja med ČSR in Madžarsko se bodo ta teden nadaljevala

Novega sestanka veselil ne bo - Angleško posojilo ČSR

London, 17. oktobra. o. Iz angleške vlade poročajo, da se bodo pogajanja med Madžarsko in Češkoslovaško, ki so se pretekli teden ustavila, ta teden nadaljevala in da so velesile pri obeh državah ukrenile potrebne korake za to. Verjetno je, da bodo Madžarski svoje skrajne zahteve morali umakniti, ker sta Madžarski to svetovni Italija in Nemčija. Anglija ne želi, da bi se voditelji štirih velesil zaradi tega vprašanja še enkrat sestajali, ker lahko prizadeži državi vsa ta vprašanja urediti z neposrednimi pogajanj.

Praga, 17. oktobra. AA. Stefani: V čeških vladnih krogih govore, da se bodo v kratkem nadaljevala madžarsko-češkoslovaška pogajanja na podlagi zadnjih češkoslovaških protipredlogov.

Praga, 17. oktobra. Češkoslovaška vlada je včeraj sprejela odstop pravosodnega ministra in ministra za izenačenje zakonov Fajnora in Parkanya, ki sta odstopila iz zdravstvenih razlogov.

Zunanji minister Chvalkovsky, ki se je včeraj vrnil v Prago, je podal na seji vlade poročilo o svojih razgovorih, ki jih je imel s kanclerjem

Hitlerjem in nemškimi zunanjimi ministrom v Ribbentropu. Ministrski svet je določil zastopnike, ki bodo zastopali Češkoslovaško na berlinski tehnični komisiji. Za to funkcijo so bili določeni: finančni, trgovinski, poljedelski minister in minister brez listine Vavrečka.

Češkoslovaško finančno odposlanstvo je poslalo angleški vladi spomenico, v kateri razlaga vzroke, zaradi katerih je morala češkoslovaška vlada zaprositi za finančno pomoč. Enako spomenico je mislila poslati tudi francoski vladi. Angleška vlada proučuje sedaj to spomenico v stikih s francosko vlado in bo odgovorila nanjo čimprej. Medtem je angleška vlada izdala angleški narodni banki nalog, naj takoj izplača češkoslovaški narodni banki na račun angleške vlade vsoto 10 milijonov funtov. Ta kredit bo uporabljen za kritje najnujnejših potreb, ki so nastale v novem položaju, kakor n. pr. za pomoč ubežnikom i. dr. Zastopniki češkoslovaške vlade so izjavili, da se v pogledu razdelitve teh pomoči ne bo delala nikakoli razlika glede na politično ali plemensko pripadnost.

Anglija predlaga Japoncem sklenitev premirja s Kitajsko

Japonski oddelki so 25 km od angleškega pristanišča Hongkonga

Tokio, 17. oktobra. o. Zaradi zadnjih dogodkov na kitajskem bojišču, ki resno ogrožajo angleške koristi in angleško posest na južnem Kitajskem, je angleška vlada po svojem poslaniku v Tokiu predlagala Japoncem, naj bi se z angleškim posredovanjem začela pogajanja za sklenitev premirja na kitajskih bojiščih.

V japonski vladi se razgovarjajo o tem, če bi bilo treba znova začeti s kitajsko-japonskimi pogajanj. Angleški predlog o tej zadevi je naletel na močno nasprotovanje. List »Kukumin Simbun« pravi, da so bili pri knezu Konoju storjeni potrebni koraki, da se angleški predlog za pogajanja odkloni, ker bi ta pogajanja ne imela nobenega smisla v času, ko Japonska napada južno Kitajsko. Toda znano je, da knez Konojo ni nerazpoložen do tega predloga, po katerem naj bi se pogajanja obnovila.

Hongkong, 17. oktobra. o. Japonske čete so

prispele do točke ob železniški progi Kanton-Kovlun, ki leži 25 km od hongkongske meje. Čete prodirajo proti zapadu iz Vaicova. Kakor poročajo, so prispele do Pokla. Kitajske čete se v veliki množini zbirajo in pripravljajo na resen odpor proti japonskemu prodiranju blizu Tsangšinga, ki je oddaljen samo 84 km od Kantona. Japonci se vedno izkrcavajo čete v zalivu Bias. Večji del čet prihaja s Formoze. Hitro napredovanje je presejalo vse tuje vojaške kroge, tem bolj, ker se Kitajci do sedaj še na nobenem kraju niso resno uprli. Tuji vojaški krogi so mnenja, da se bodo kitajske čete zares postavile proti japonskemu prodiranju blizu Šeklunga, ki leži 75 km vzhodno od Kantona in kjer se zbira glavna kitajska armada ob kantonski »Meginotovi« rti. Na tisoče beguncev je že prispele v Hongkong. Ti pripovedujejo, da japonska letala neprestano bombardirajo kitajske čete na zbirališčih in tako olajšajo japonski pehoti prodiranje.

Autonomna vlada Podkarpatske Rusije sestavljena

Užhorod, 17. oktobra. AA. ČTK. Autonomna vlada Podkarpatske Rusije je imel včeraj sejo. Državna podtajnik Volosin in Pješčak sta v roke ministrskega predsednika Brodja položila prisoje. Razdelitev ministrstva je sedaj tale:

Predsednik autonomne vlade in minister prosvete Brody, notranji minister Bačinski, prometni minister Reval. Resor gospodarskega ministra je poverjen Fenciku, medtem ko je državni podtajnik Volosin opolnomočen minister za ljudsko zdravje in socialno politiko, državni podtajnik Pješčak pa opolnomočen minister pravde. Ministrski svet je sklenil, da bo službeni list Podkarpatske Rusije samo začasno izhajal v ukrajinskem narečju. Prav tako je bilo sklenjeno, da bodo tudi vsi uradni naslovi izpisani v ruskem in maloruskem jeziku. Ministra Bačinski in Reval sta v sprstvu vladnega komisarja Baranija včeraj popoldne odletela z letalom v Prago. Predsednik vlade Brody je včeraj popoldne sprejel generala Prhala, poveljnika zapadne slovaške vojske oblasti, in generala Svateka, poveljnika mesta Užhoroda.

Angleška legija ne bo potovala na Češkoslovaško, ker ni nena navzočnost več potrebna po sporazumu med Nemčijo in ČSR, da plebiscita na Češkem ne bo.

Predsednik francoske republike Lebrun je včeraj odprl 34. avtomobilsko razstavo v Parizu.

Cenzura za radijske vesti je uvedla francoska vlada. Cenzura velja za zasebne oddajne postaje.

Pomembna slovesnost na Golniku

Ljubljana, 17. okt. Včeraj dopoldne so na Golniku svečano blagoslovili prostor, na katerem bo stal novi moderni sanatorij za tuberkulozo, ki ga postavi bolezenski fond železničarskega osebja. Svečanosti so prisostvovali ban dr. Natlačen, inšpektor oddelka za zdravstvo pri banski upravi Avramović, primarij dr. Kunst in dr. Meršol, direktor Higienškega zavoda dr. Pirc, šef sanitetne službe dravske divizijske oblasti polkovnik dr. Brust, direktor železniške direkcije v Ljubljani dr. Vončina, zastopniki kluba železničarjev JRZ za dravsko banovino, gg. Cimperman, Razberger in Ponikvar, ki imajo mnogo zaslug za ureditve te davne želje železniškega osebja ljubljanske direkcije, nadalje direktor zdravilišča Golnik dr. Neubauer z zdravniški zdravilišča ter predstavniki posrednih železniških organizacij. Iz Belgrada je prišel na to svečanost zastopnik generalne direkcije drž železnice g. Grampovčan. Svečanost je začel z nagovorom direktor zdravilišča Golnik dr. Neubauer. Ban dr. Natlače je nato v krajšem govoru prikazal zgodovino sanatorija Golnik ter vse njegove prednosti. Na koncu je vse goste pozdravil predsednik občine Golnik g. Zaplotnik. Opoldne je bil vsem gostom na čast prirejen banket.

Širite najboljši slovenski popoldnevnik »Slov. dom«

Vesti 17. oktobra

10.000 italijanskih prostovoljcev se je včeraj odpeljalo s petimi parniki iz Cadixa. Spremlja jih 11 bojnih ladij.

Švicarski zvezni svet je sklenil ostro nastopiti proti nekaterim nemškim listom na švicarskem ozemlju, ki napadajo Nemčijo. Predsednik republike Motta bo zato v kratkem sklical zastopnike vseh švicarskih listov in jim dal navodila glede pisanja.

Zahteve grškega prebivalstva na Cipru, ki hoče izpod Anglije h Grčiji, so vzbudile veliko pozornost v angleških vladnih krogih.

Predsednik slovaške vlade dr. Tiso je včeraj v Ružomberku, kjer je pokopan pokojni slovaški voditelj Hlinka, imel govor, v katerem je pozval Slovake, naj bodo pripravljeni braniti edinstvo in nedotakljivost češkoslovaške države.

O novi vojaški vstaji v Mehiki poročajo ameriški listi. V zvezni državi Sonora se je uprl general Jucapicio, ki napada predsednika Cardenas, da je njegova politika protinarodna in delavstvu škodljiva.

Judje ne bodo več smeli biti advokati v Nemčiji. Tako se glasi nov odlok nemške vlade. Izvzeti so samo tisti judovski advokati, ki so se borili v svetovni vojni.

Pogreba pokojnega ruskega velikega kneza Cirila v Parizu se je udeležila tudi naša kneginja Olga.

Predsednik italijanske vlade Mussolini je odložil svoj obisk v Turinu, ker mednarodni položaj še ni dovolj razčiščen.

Del pristaniških uslužbencev v Newyorku je začel stavkati. Pet velikih parnikov ni moglo zaradi tega odpluti v Evropo.

Ob 20-letnici turške republike bo konec meseca poloval v Ankaru francoski zunanji minister Bonnet, ki bo pri tej priliki podpisal novo trgovinsko pogodbo med Turčijo in Francijo.

Turčija in Italija sta podpisali nov trgovinski in plačilni sporazum, s katerim bo Italija dobila velike ugodnosti za svoje blago v Turčiji.

Nemški notranji minister dr. Frick bo danes odpotoval na nadzorovanje v zasedene sudetske pokrajine.

130 najmodernejših traktorjev za turško topništvo je ankarska vlada naročila pri nemški tovarni Büssing.

Dve angleški letali sta tretili pri vajah blizu Londona, se v zraku vneli in treščili na tla. Zgoreli so trije letalci.

Vseislamski ženski kongres za Palestino se je začel včeraj v Kairu.

Bivši angleški zunanji minister Eden je imel pred svojimi volitvi govor, v katerem je poudarjal potrebo po demokraciji in po zbiranju vseh angleških sil.

V Češkoslovaški nastaja novo življenje po zaslugi pametnih politikov, ki vodijo češkoslovaško vlado po okrnitvi. Treba je rešiti samo še madžarsko vprašanje, pa bo s to državo vse v redu, piše v italijanskem listu »Voce d'Italia« Mussolinijev zaupnik Gaida.

Zakon o carinski ureditvi sudetskega ozemlja, je izdala nemška vlada. Tiste pokrajine, ki so vzdolž bivše avstrijske meje, bodo imele avstrijski carinski red, tiste, ki so ob nemški meji, pa nemškega.

Štiri nemške državljane so prijele vojaške oblasti ob Panamskem prekopu, ker so jih osumili volnustva.

Pri občinskih volitvah v Belgiji, ki so bile včeraj, se politični položaj ni mnogo spremenil. Vladna skupina, ki jo tvorijo katoličani, socialisti in liberalci je v glavnem ohranila svoje položaje.

O poljskih zahtevah glede skupne meje z Madžarsko piše nemški list »Danziger Vorposten«, ki pravi, da te zahteve niso v ničemer opravičene. Novi jugoslovanski poslanik v Budimpešti Rašić je včeraj dospel na svoje novo službeno mesto.

Bivši nemški teniški mojster Cramm je včeraj odsedel enoletno kazen, na katero je bil obsojen pred letom dni.

Angleški kralj Jurij VI. bo na povabilo ameriškega predsednika Roosevelta prihodnje leto, ko bo potoval v Kanado, obiskal tudi Združene države.

Angleški minister za dominions lord Stanley je včeraj nenadno umrl.

Vse velike japonske stranke se bodo v kratkem združile v eno samo vsedržavno stranko. Pogajnja za to ugodno nepredujejo, ker prevladuje med vsemi političnimi skupinami mnenje, da je za zmaganost izid vojne na Kitajskem nujno potrebna notranja sloga.

Judovski nacionalistično stranko so ustanovili poljski Judje. Program stranke zahteva, da morajo njeni mlajši člani z orožjem braniti palestinsko judovsko državo.

Iz Rima se je vrnil načelnik madžarskega zunanjega ministrstva Csaky, ki je posredoval pri italijanski vladi, da bi se Italija zavzela za madžarske zahteve glede Češkoslovaške.

Nov Hitlerjev načrt za organizacijo miru v Evropi prinašajo nekateri angleški listi. Po tem načrtu bi Nemčija v Evropi ne zahtevala ničesar več. Če sklenejo druge države z njo sporazum o omejitvi letalskega oboroževanja in če ji vrnejo vse kolonije, ki jih je imela pred svetovno vojno.

O časopisnih ugibanjih glede Gdanska piše list »Danziger Vorposten«, da je povedal vse potrebno Hitler v zadnjem govoru, ko je dejal, da Nemčija priznava Poljski pravico do morja in ne zahteva od nje ničesar.

Nemška križarka »Emden« bo novembra obiskala romunska pristanišča. Romunska vojna mornarica ji pripravlja slovesen sprejem.

»Poljska zvezda«, balon na novejšega izdelka, s katerim so se mislili Poljski dvigniti v stratosfero, je včeraj nenadno zgorel. Kako je ogenj nastal, še niso ugotovili.

Češkoslovaška vlada je izdala odlok, s katerim omejuje svobodno razpolaganje z delnicami in vrednostnimi papirji, da bi preprečila špekulacijo brezvestnih ljudi.

V Berlinu so včeraj obglavili dva moška iz Šlezije zaradi veleizdaje. Pregrešla sta se s komunistično propagando.

Skušnje in razočaranja z modernim orožjem v španski državljanski vojni

Kakor kaže nekaj razveseljivih znamenj, se španska vojna bliža koncu. Svetovno časopisje že začne prinašati oblačine o tem, da dve leti trajajočem požaru. Bilance se nanašajo na razne reči — tudi na to, kakšne vojaške in vojno tehnične izkušnje prinaša ta vojna. Nobena skrivnost ni, da je španska državljanska vojna — kakor je bila že prej abesinska — evropskim državam preizkušališče za uspešnost modernega orožja. Vse velike evropske države imajo na španskih bojiščih opazovalce, ki na krvavih poljnah ugotavljajo, katero moderno orožje odgovarja pričakovanju, ki ga vanj stavijo obrambni strokovnjaki in izdelovalci, katero pa ne. Po opazovanjih teh odposlancev vse prizadete države lahko sproti popravljajo pomanjkljivosti posameznih oborožitvenih palog in materiala. Predvsem so seveda to države, ki posredno ali neposredno intervenirajo v španski tragidiji. Ugotovitve o tem, kako se je obneslo ali sponešlo moderno, bolj ali manj strašno orožje v praksi, so v marsičem presenetljive in v popolnem nasprotju s skušnjami svetovne vojne.

Posebni dopisnik pariškega »Excelsiora« v Španiji, Jean de Quatremerre, je vse te skušnje in ugotovitve zbral v zanimiv prikaz, v katerem navaja med drugim:

Steklenica bencina uniči najmodernejši tank

Popolnoma razočarali so v španski državljanski vojne strokovnjake tanki in oklopni avtomobili, naj bodo tega ali onega sistema, tega ali drugega izdelka — ameriški, nemški, italijanski ali sovjetski. Tanki niso v španski vojni odločili nobene večje vojaške akcije, ker se je pokazalo, da jih je izredno lahko onesposobiti za gibanje in da je protitankovska artiljerija napredovala dosti bolj kakor pa tehnika tankov, tako da modernim topovom te vrste ne more kljubovati noben tankovski oklep. Novi nemški 37 milimetrski top prebije petindvajset milimetrov debel oklep — to je najdebelejšo železno ploščo, katero uporabljajo za oklepe pri tankih. Skušnja je dalje pokazala, da je mogoče z litrom bencina uničiti najmodernejši tank, v čemer so se posebno izurili Mavri v vojski generala Franca, ki so s steklenicami bencina zažgali samo pred Madridom čez šestdeset najtežjih voz sovjetske izdelave. Ni treba drugega, kakor da se vojak neopazno približa tanku, vrže nanj steklenico z bencinom, da se ob njem razbije, vrže za njo ročno bombo, ki v trenutku vžge železnega orjaka, posadka mora zaradi vročine in bencinskih plinov odpreti svoje skrišališče — ali se zadušiti.

Skušnje z letali

V začetku španske vojne so ameriška, sovjetska in italijanska letala prekašala nemška po brzini in po okretnosti ter bojni sposobnosti. Po španskih skušnjah pa so nemške tovarne izdelale novo vrsto lovskega letala Messerschmidt 113, ki velja danes za

najpopolnejši izdelek svoje vrste na svetu. Letalo drvi v višini 8000 metrov in je oboroženo z avtomatičnim topom, ki strelja naravnost, to je skozi os propelerja, česar do sedaj ni bilo. Njegova brzina v višini 8000 metrov znaša 500 km na uro. Vsem pilotom teh aparatov je zapovedano, da morajo v primeru, da pristanejo na sovražnem ozemlju, aparat za vsako ceno sežgati, da ne bi noprotnik dobil v roke skrivnosti tega strašnega orožja. Nacionalistično letalstvo je zadnje čase — odkar se je začela trdovratna bitka ob Ebru, dobilo nove Dornierjeve bombnike, ki imajo eno dva moža posadke, ki pa nosijo s seboj 600 kg bomb in imajo povprečno brzo 400 km na uro. Ti novi bombniki prekašajo italijanske, ki so do sedaj bili prvi v svoji vrsti.

Strojinica — prepočasno orožje

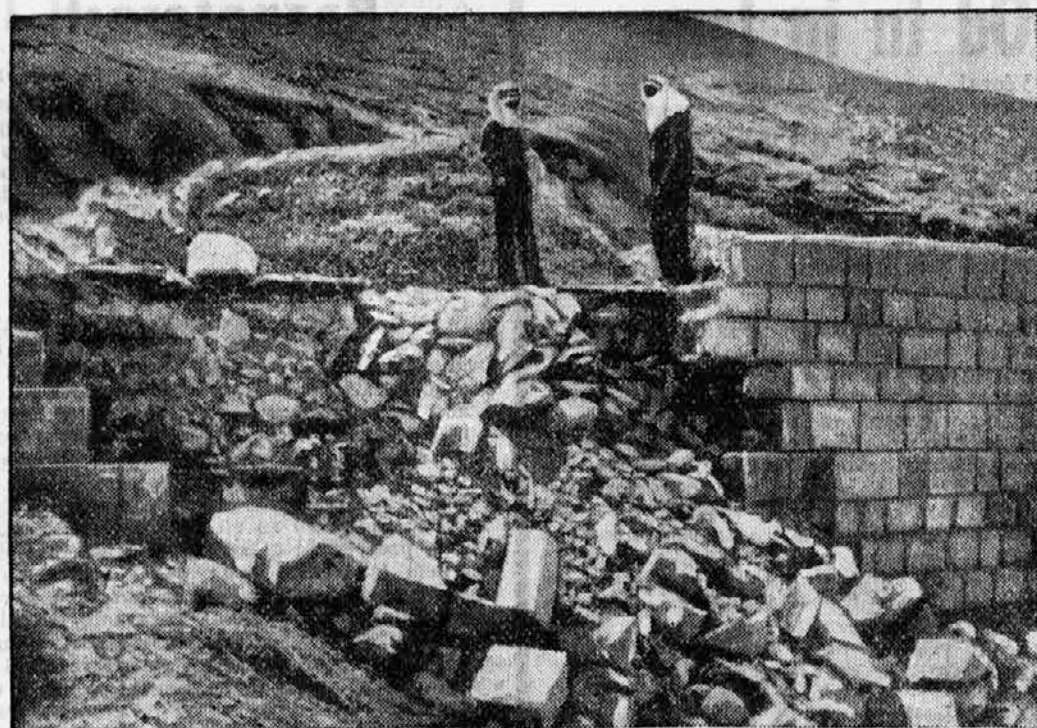
Najhuješe orožje lovskih letal v svetovni vojni je bila strojinica, ker lahko oddaja strele tako na gosto, kakor nobeno drugo orožje. Vedno večja brzina pa, ki jo dosežajo nova lovška letala, je strojinici vzela skoraj ves njen pomen, kar se je pokazalo v španski vojni. Kako to?

Če letalo leti, strelji iz strojinice ne zadevajo tako na gosto, skoraj v črti, kakor če streljate iz mirno stoječega orožja. Presledki med krogliami so zaradi brzine tem večji, čim nagleje leti letalo, zlasti če strelja strojinica pravokotno na smer letala, kar je običajno. Če bi letalo lahko streljalo iz večje daljave, bi se ta pomanjkljivost omilila, toda na daleč je strojinica prešibko orožje. Lovsko letalo, ki drvi 500 km na uro, more s strojinico kolikor toliko zanesljivo zadeti nepremakljiv cilj na daljavo 100 metrov. Zadet ali uničiti pri tej brzini letalo, ki drvi v nasprotni smeri kakor napadalec, je skoraj izključeno. Zato dajejo najnovejšim lovskim letalom kot edino orožje avtomatične brzostrelne topove, s katerimi lahko streljajo na daljavo 800 metrov do enega kilometra.

V svetovni vojni so 80 odstotkov sovražnih letal sestrelila lovška letala, ker je bila protiletalska artiljerija še pomanjkljiva in brzina lovskih letal, kakor letal sploh, majhna. V Španiji se je razmerje docela zaobrnilo — od 100 sestreljenih letal jih 80 zbijejo protiletalski topovi, samo dvajset pa lovška letala. Najnovejši protiletalski topovi — tujega izdelka seveda — katerim se ne sme približati noben Španec ali kdo drugi, imajo kaliber 100 milimetrov, ustrelje 15 do 20 krat na minuto in nesejo najmanj 8000 metrov visoko.

Bombe s tekočim zrakom

V svetovni vojni je bil učinek letalskih bomb dosti nezadovoljiv od učinka topovskih nabojev. V Španiji se je pokazalo drugače: topovska granata velikega obsega, ki udari v hišo, ponavadi prebije zid ali skopljaje luknjo v tleh, morda uniči eno ali dve sobi, do-

Hiše v zrak z dinamitom — tako kaznujejo Angleži arabsko ljudstvo po palestinskih vaseh, koder dajejo prebivalci zavetje arabskim vstašem.

čim moderna, 150 kg težka bomba, ki pade na petnadstropno zgradbo, uniči in zdrobi v prah vso hišo. Zadnji napadi Francovih letal na Barcelono so bili iz višine 7000 metrov. Pri teh so letala metala desleje neznane bombe, ki izdolbejo čisto neznatne luknje, ker se razlete na nešteto drobecov, ki udarijo ob tla. Te bombe so izredno nevarne za ljudi: njihovi drobci lete sredi tlemi, petnajst do dvajset centimetrov od zemlje, docim so drobci starih bomb udarjali navzgor in se je bilo mogoče za silo varovati, če se je človek vrgel na tla. Te bombe vsebujejo novo, neznano razstrelivo, ki povzroča strahoten zračni pritisk, tako da se zdi, da učinkujejo bombe prav za prav samo po pritisku zraka, ker imajo oklep iz malo debelejših pločevine, 90 prostornine zavzema razstrelivo. Dve taki bombi eta 16. julija letos padli na široko cesto Calle Cortes v Barceloni in podrla dve šestnadstropni palači do tal — kakor da sta bili postavljeni iz kart. Domnevajo, da so te bombe napolnjene s tekočim zrakom.

Podobne vrste orožje so nove težke strojinice, ki jih tudi preskušajo na španskih bojiščih. Za ravnanje z njimi sta potrebna dva moža. Njihovi izstrelki so podobni majhnim granatam, ki vsebujejo neznano razstrelivo. To je tako silovito, da zračni pritisk ob razletu ubija vse živo v krogu 15 metrov.

Trdnjavske pasove

Posebe zanimiv nauk je tisti, ki kaže, kako so v španski vojni opovedale podzemeljske in nadzemeljske trdnjavske črte, kakor je bil na primer tako imenovani železni pas okoli Bilbao ali utrjene linije pri Tereuelu. Te utrbe vladne armade je treba smatrati za tehnično najsolidnejše, kar si je moči v fronti misliti. Betonska zavetišča, gnezda za strojinice in topove, podzemeljski rovi — vse je bilo tako utrjeno, da je po tednih in tednih bombardiranja padlo nasprotniku v roke skoraj nedotaknjeno in nič razbito. Branilnici se niso umaknili iz njih zaradi pritiska sovražnih oddelkov, marveč ker jih je neprenehno obstreljevanje z najtežjimi topovi in obmetavanje z najhujšimi bombami živno čisto strlo. Edini mrtveci, ki jih je nasprotnik dobil v utrdbah samih, so bili žrtve živčnih zlomov in gladi. Ti dve strahoti sta uničevali odporno silo in življenjsko moč branilcev huje kakor vsi neposredni napadi in boji človeka s človekom. To dejstvo dokazuje, da za obrambo katerekoli države ne zadostujejo le vrste beton-skih utrdb, ne samo Maginotjeve in druge obrambne linije, marveč da je zato treba poleg kruha še čisto fizičnega zdravja in moralne sile.

Te in podobne malo razveseljive nauke je dala španska državljanska vojna po dveh letih poteka.

Parižani in njihov stolp

Čeprav so Parižani že to jesen praznovali petdesetletnico Eiffelovega stolpa, bodo glavne slavnosti šele kasneje, najbrže v začetku prihodnjega leta. Ta časovna odločitev je popolnoma upravičena, če pomislimo, da je stolp dosegel svoja polno višino šele v marcu leta 1889.

Šest let je minilo, ko so slavili stoletnico rojstva Alekeandra Eiffela, pod čigar vodstvom je bil stolp postavljen. Eiffel je bil specialist v gradnji ogromnih železnih mostov in tudi velike načrte za Panamski prekop je napravil on. Mnogo Parižanov se še spominja, kakšnim ostrim kritikam je bil izpostavljen Eiffelov načrt za gradnjo stolpa. Arhitekti, slikarji, umetniki in novinarji, kakor tudi številni ljubitelji umetnosti so tekmovali v izražanju jeze. V imenu francoske umetnosti in dobrega okusa so protestirali proti postavitvi tega nepotrebnega in grdega stolpa v sruču Pariza. Toda kljub vsemu je gradnja napredovala vedno bolj. Sedaj pa, ko še mnogi teh kritikov živijo, je velika množica Parižanov, ki to velikansko železno stavbo gledajo z ganjajem in so mu kljub mnogim napakam postavili trajen prostor v svojem ljubljem mestu.

Trije pošteni dolžniki

Trije živahni mladeniči, ki so pred sto sedem in tridesetimi leti pobegnili neštevilnim upnikom iz Londona, so na severu Zalearskega otoka Memorca našli svoje stalno bivališče. Tu so vsi trije pridno delali od zgodnjega jutra, do poznega večera. V tem prostovoljnem preganstvu, obkroženi od bujnega rastlinstva, so živeli zelo srečno in zadovoljno. Cvetiče trgovine so še danes spricevalo o delu teh treh prijateljev.

Nihče od njih ne živi več, toda njihovo delo je zelo bogate sadove. Na otoku cvete trgovina, čeprav pridne roke ustanoviteljev že davno počivajo v miru. Njihovi dolгови so bili tako ogromni, da kljub svoji pridnosti še nekaj časa po smrti niso bili poravnani. Dedič enega glavnih londonskih upnikov so bili pred kratkim obveščeni, da je eden od dolžnikov, v primeru svoje smrti, zapustil celokupno premoženje upnikom. Na ta način je dolžnik, o katerem niso v domovini vedeli, povedati nič dobrega, dobro izpolnil svoje dolžnosti. Velike obresti, ter obresti od obresti pripadajo tedaj srečnim dedičem. Tudi ostala dva dolžnika sta po svoji smrti točno odplačala dolgov. To delo treh mož je edinstveno v zgodovini; zaslužijo, da se jih ne pozabi: trije dolžniki so v mladih letih pobegnili, ne da bi ušli svojim dolžnostim, temveč da izpolnijo samo obljubo.

Programi Radio Ljubljana

Ponedeljek, 17. oktobra: 12. Solistični instrumentalni koncert (plošče) — 12.45 Poročila — 13. Napovedi — 13.20 Opoldanski koncert Radijskega orkestra — 14. Napovedi — 15. Zdravstvena ura: Napredek higijene v naši banovini (g. dr. Ivo Pirc) — 16.30 G. Faure: Balada za klavir in orkester (plošče) — 18.40 Kulturna kronika: Umetnostni spomeniki Savinjske doline (g. Marijan Marolt) — 19. Napovedi, poročila — 19.30 Nac. ura: Stjepan Miletič, prepoveditelj zagrebškega gledališča, ob 30-letnici smrti (Marko Potez, Zagreb) — 20. Rezervirano za prenos — 22. Napovedi, poročila — 22.15 Veseli zvoki (Radijski orkester).

»Slovenski dom« je edini katoliški popoldnevnik!

Dober učitelj petja mora biti sloviti italijanski tenorist Benjamin Gigli, ki o prostem času uči prepevati — papige.

Hervey Allen:

Antonio Adverso, cesarjev pustolovec

Občutek nove obleke, ki ga še noben človek ni do poslednjega ni razložil, je pravtako Antonia spremenil. Za njega se je začelo devetnajsto stoletje po črkah štiri leta prej, kot po koledarju v volitvi v Havani, kjer je šest krojačev sedelo in šivalo. On je dejansko odložil svojo staro kožo in stal svetel, krasen in dobre volje v svoji novi obleki iz belega trinitnika. Brez vsakih hlačnih sponk pod koleno; prijeten občutek zavarovanih meč. To je bila noša, v kateri se je človek lahko gibal — drugače kakor v starih tesnih oblekah s sponkami!

»Ha Carlo!« je rekel, se vrtil in obračal pred zrcalom — ne z ničernostjo, kar je Carlo dobro vedel — »pravim ti: kupil si bom Gallega!«

»Dobro, dobro, ti torej razumeš, zakaj sva prišla semkaj. Udari perutnicami, moj petelinček, in lepo zakikrikaj!«

»Bel, bel kakor pravi jahač iz mesta!« je zaklical krojač, ko mu je med tem uslužno spremljal iz delavnice.

»On misli, da ti nisi tako črno ožgan, kakor kak konjski hlapec na stadkorni plantaži,« je pojasnil Cibo.

Zaobrnili so v Calle Obispo. Tu so že bile prave trgovske hiše, čez meščanske ulice so bila razpeta dolga platna proti soncu. Le-roben val prometa se je valil proti Plaza de Armas. Pred neko trgovino sta ustavila, naka je Cibo vele lastniku, naj pride ven in mu dal točna navodila, kako naj obleče Juana.

»Zatem se daj obriti,« je rekel Juanu, »in čakaj tukaj na naju. Toda, da se mi ne boš s tvojo novo obleko popalcal, prijateljčki! Pri kaznjencih v karnolomu so zmerom veseli nove delovne moči!«

Delavni prostori intendanta, ki ga je bilo treba končno obiskati, so bili v zgornjem nadstropju tako imenovane Ceza de consolidacion, vendar pa se je dal šef prav poredko tukaj videti. Cibo je seznanil Antonia z vsemi nameni na levo in desno. »Leto za leto skrbim za to, da me fantje ne pozabijo,« je šepetal Antoniu in nadaljeval: »Tu prihaja gospod Mayer, doma iz Porenja, edini tukaj, ki ga ne moreš enostavno smatrati za lopova. On je predstojnik urada.«

Vzpodbuden razgovor se je razvil. Mayer se je delal, da ga je Antonieva nemščina, čeprav slaba, silno presenetila, a Cibo je s posebnim olajšanjem opazil, kako se stvari ugodno razvijajo in

hlinil veselje nad pivom, ki ga je ukazal Mayer prinesiti iz svoje domače krme. To je bila edina vrsta piva, kar ga je bilo sploh v Havani in še to je bilo malo.

Ko so prišli na poslovni pogovor, so prešli v španščino, da je mogel tudi Cibo slediti. »Prav dobro bi bilo,« je takoj pojasnil Mayer, »če morete prinesiti semkaj od Gallegov uradno priznanje za dolg. Po starih zapadnoindskih trgovinskih predpisih smejo tukajšnji trgovci prav za prav le iz Španije uvažati. Seveda so ljudje v zadnjih letih le predpise večkrat prezrli ali pa vsaj zatisnili oči, a inozemski računi se morajo nekega dne poplačati, ker sicer se takoj neha vsaka trgovina. Ne obstoji pa za inozemskega trgovca nobena zakonita pot, da bi si mogel pustiti svoje zahtevke prisilno izterjati. Najprej mora izvršiti formalnost, da svojo terjatvijo prepusti neki španski tvežki, ki jo potem kot tuzemsko terjatev prezentira, in jo potem lahko izterja.«

Mayer se je smehljaj. »Tukaj je tedaj nekaj zares redkega: edino tvežko imamo tukaj na trgu, ki njene inozemske terjatve pri sodišču uspejo in to je tvežka Cuesta & Santa Maria. Gospod Santa Maria pa je dober prijatelj gospoda intendanta. Pri neki oficijelni večerji naj potoži gospodu, kaj ga žuli, pa naj prav gotovo ne gleda preveč ostro v raj, ker tamkaj obstoja edino čestiti tlak iz zlata.«

»Nam ne gre za to, da bi še naprej pozlačevali nebeški raj za gospo & Santa Maria,« je mrmral Cibo. »Ali je ni druge poti?«

»Prejubi Bog, tukaj na Kubi!« je rekel Mayer. »Kako velik je vendar dolžni znesek?«

»Kroglo izračunano petinštirideset tisoč dolarjev,« je odvrnil Antonio.

Mayer je začel pridno računati in pozvonil nato z majhnim srebrnim zvoncekom. »Preračunajte to, prosim,« je rekel vstopivšemu pisarju, se obrnil spet k Antoniu in rekel: »Kajne, stari gospod Gallego je pred kratkim umrl?« Antonio je priklimal. »Potem utegnejo nastopiti ovire. V teh okoliščinah morate vi ostati na njegovem posestvu, a tu spet imamo takoj vse trgovce, ki so posestniki plantaž, proti sebi. Kaj pa dela njegov sin?«

»V Afriki je,« je odgovoril Cibo. »Odkar je stari umrl, trguje tvežka izključno le s sužnji — Gallegova dvojambačica & Aristotatic se nahaja pravkar v pristanišču pripravljena za pot v Afriko.«

»Tako?« je rekel Mayer in stisnil ustnice, »tako?«

»Kaj ne bi bilo možno, da mu zaplenimo ladjo?« je vprašal Antonio. »Potem bi se mogli mi prav gotovo zediniti z Gallegi, da bi nam prepustili v last naslednjo pošiljko sužnjev ali kaj podobnega?« »Pri moji veri!« je zaklical Mayer, »sedaj je prišel dan!«

Dvakrat je krepko pozvonil z zvoncekom.

»Prinesite mi akte o zadevi & Črna angela« in akte o & Ariostatici,« o ladji, ki so jo pravkar v pristanišču pripravili za plovbo.

Njegov strogi uradniški obraz se je takoj spet raznežil. »Sedaj pa,

moja gospoda,« je nadaljeval, ko so bili že vsi papirji skupaj, »vaju smem prositi, da gresta z menoj v urad gospoda intendanta.« Svečano je zaprl vrata za njima, prisluškoval minuto dolgo v praznoto in peljal obiskovalca nato na drugi konec sobe. Vsedli so se za krasno izdelano pisalno mizo, ki pa je bila na debelo pokrita s prahom. Mayer je mahljaj z robcem in se smejal. »Nikar ne mislita, da bi naju tu motili,« je rekel porogljivo in razgrnil papirje pred seboj. »Smem vas prositi sedaj za vašo pozornost — tukaj vidite, kaj je moj pomočnik izračunal:

dolarjev 45.000 po 18 pijastrov uradnega kurza = 810.000 pijastrov dolarjev 45.000 po 15 pijastrov inozem. kurza = 675.000 pijastrov sledi razlika med uradnim in inozemskim kurzom 135.000 pijastrov (1/2 od 135.000 pijastrov = 67.500 pijastrov).

Pomen je očito jasen. Če vi zaplate svojo terjatev gospodu Santa Maria, jo bo vnovčil po 18 pijastrov, kakor se glasi uradni krajevni kurz, a vam bo plačal petnajst. Tako mu ostane 135.000 pijastrov, ki jih bo delil z intendantom. Kolikor sem poučen, si delita pol na pol na svoj način. Kakor vidite, zelo lep prijateljski posel! S tem pa zadeva še nikakor ni pri kraju. Gospodje pobirajo namreč tako imenovano posredovalno pristojbino, ki znaša običajno 18.000 pijastrov, a izven tega morate seveda nositi vse uradne pristojbine. Če vi po enem letu zapustite Havano s 35.000 dolarji, si lahko mislite, da ste srečni.«

Cibo je šaljivo iskal, gledal Mayerja in zmajeval z glavo.

»Z zvijačanjem ne bo nič pomagano, Cibo,« je dejal Nemes.

»Vendar pa si bi jaz lahko izmislil nek izhod. Morda ste pripravljeno, gospod Adverso, — kako naj rečem? — poslužiti se moje odlične usluge. Predstavljam si lahko, da bi vi pri taki odlični preloji ne samo dolgovani znesek brez težkih odtrgljajev, ki jih zahteva gospod Santa Maria, temveč bi mogli doseči na koncu tudi ne preveč neznačen dobiček. To bi lahko imenovali nekaj agio za dolgo čakalno dobo. Kaj mislite,«

»Prav gotovo ne boste imeli nič proti temu, gospod Mayer,« je vprašal Antonio, »če bi pristopili vi kot soudeleženec pri uspehu tako pravičnega in cenenege aranžmaja?«

»Kot tihi, zelo tihi družabnik. Zmeniti se morava na primerno procentno mero. Recimo 5% vaše terjatve in 10% od morebitnega presečka.«

»Zelo lepo gospod Mayer, in polovica — v naprej plačljiva.«

»V redu,« je rekel Mayer. »Gospoda Santa Maria pustimo igrati domal in sedaj, prosim pogledjte nekoliko na te papirje. Gre za & Črna angela,« je ladjo za sužnje, ki — prav slučajno poteka danes točno sedem let — je hotela odjadrti v Sierra Leone. Sedaj pazite do treh dni pred odhodom so vsi papirji v najlepšem redu. Kaj se zgodi? 30. avgusta 1789. leta je prišel od generalnega guvernerja

Kube ukaz, po katerem je bila ladja začasno sekvestrirana.